

DOI
УДК 378.147:43(004)

С. Вилінський

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Резюме

Стаття присвячена висвітленню теоретико-практичного досвіду вивчення іноземних мов в університетах Європи.

Метою статті є здійснити аналіз європейського досвіду вивчення німецької мови у закладах вищої освіти.

У ході дослідження ми з'ясували перешкоди при вивченні іноземних мов: брак часу (38%), наявність важливих життєвих пріоритетів (34%), брак фінансів (33%) та відсутність належної мотивації (31%). Водночас головними стимулами вивчення іноземної мови для українців є більші можливості для подорожей (43%), бажання здобути нові знання про мову (36%), різноманітніше дозвілля (33%) та можливість працювати в міжнародних компаніях (31%).

Разом з тим, ми встановили, що 40% українців знають принаймні одну іноземну мову, 23% – дві, 6% – три. Соціологічне дослідження провели в межах національної мовної програми Future Perfect.

Дослідження показало, що найпопулярнішою іноземною мовою серед українців є англійська – нею володіє 51% респондентів. Ще 22% українців знають польську мову, 14% – німецьку, а 7% – французьку

Установлено, що володіння іноземною мовою, як здатність вільно мислити в рамках іншомовної системи (мовного простору спілкування), не може бути замінена поверхневими процесами, які не охоплюють глибинні сфери, а тому не формують комунікативних компетенцій, які дають змогу приводити в дію іншомовні засоби. Тому вивчення мови має сенс і може дати результати лише тоді, коли воно здійснюється осмислено та цілеспрямовано. Для цього система вищої освіти України повинна спиратися на наукові досягнення і практично враховувати їх у дидактиці та різноманітних методиках навчання іноземних мов.

Ключові слова: європейська освіта; європейський досвід; заклад вищої освіти; мовна компетентність; німецька мова.

Вступ. Оскільки глобалізація захопила світ, мова відіграє значну роль у спілкуванні людей. Кожна мова має своє значення. Коли ми говоримо про німецьку мову, нам спадають на думку різні речі, пов'язані з німецькою мовою, як-от німецькі вчені, література, музика, багата німецька спадщина, академічні причини та, найголовніше, глобальні можливості для бізнесу.

Німецька мова є рідною для 140 мільйонів людей у Європі та по всьому світу. Вона асоціюється з французькою мовою, і це мова, яку найбільше вивчають у Європейському Союзі. Вивчення мови – це чудова компетентність, яка потребує врахування деяких важливих аспектів.

На думку деяких авторів, багатомовна дидактика переслідує три взаємопов'язані основні цілі, одну мовну політику та дві лінгводидактики. З одного боку, на рівні мовної політики мова йде про формування навичок якомога більшої кількості мов; з іншого боку, слід використовувати ефект синергії шляхом об'єднання окремих процесів вивчення мови один з одним і, крім того, слід сприяти усвідомленню мовного розмаїття. Загалом багатомовна дидактика полягає у зверненні уваги на міжмовні зв'язки та їх використання в процесах вивчення мови (Decke-Cornill/Küster, 2015).

Іноземна мова все більше набуває статусу соціально-економічного та політичного механізму порозуміння між представниками міжнародної спільноти в різних сферах життя, що зумовлено декількома факторами:

- до інтенсивного розвитку міжнародних відносин між Європейським Союзом, українськими та іноземними компаніями, а також компаніями та організаціями в різних сферах;
- про співпрацю українських та закордонних ЗВО;
- про програми культурного та освітнього обміну, так званої студентської мобільності, результатом яких є активна участь українських здобувачів вищої освіти у спільних міжнародних проєктах;

ПЕДАГОГІКА

• до сучасного світу, який став полікультурним і багатомовним; з одного боку, прискорюється процес глобалізації та економічної конкуренції, з іншого – зростає роль національного менталітету;

• Рекреаційний туризм, освіта та працевлаштування стали реальністю (Nikolaeva, 2013).

Мета статті – здійснити аналіз європейського досвіду вивчення німецької мови у закладах вищої освіти.

Методики дослідження. Для дослідження й розкриття актуальності дослідження нами було застосовано методи зіставлення, систематизації, класифікація та узагальнення теоретичного матеріалу наукових та літературних джерел.

Результати. Досить часто при порівнянні університетської системи освіти в нашій країні та за кордоном вказують на те, що у навчальних планах закордонних ЗВО така дисципліна, як «Іноземна мова», як правило, відсутня. Справді, в європейських університетах у навчальних планах тих спеціальностей, де іноземна мова не є об'єктом вивчення, предмета «Іноземна мова», за рідкісними винятками, немає. У той же час останнім часом багато пишуть і говорять про те, що ще ніколи європейська молодь так добре не володіла англійською мовою, як зараз (Spiewak, 2016). Коли у серпні 2016 р. у Німеччині у продажу з'явилася нова книга про Гаррі Поттера мовою оригіналу, школярі та студенти миттєво розхопили її, незважаючи на те, що німецького перекладу ще не було, тобто вони можуть вільно читати англійською мовою досить складний текст. Вивчення іноземних мов входить до так званих «ключових компетенцій», які необхідні людині для повноцінного життя в суспільстві (Speaking for Europe, 2002). У 2002 р. на засіданні Ради європейських міністрів у Барселоні було поставлено амбітну мету: кожен громадянин повинен володіти, крім своєї рідної мови, ще двома іноземними мовами. Це так звана модель N+2 (native language + 2 foreign languages – рідна мова + дві іноземні мови). Ця концепція стала основою створення активної стратегії навчання іноземних мов з урахуванням різних загальноєвропейських програм (Opinion of the European Economic and Social Committee on Multilingualism, 2009). У 2003 р. введено в дію план заходів «Заходи щодо вивчення мов та мовного різноманіття», який об'єднав три глобальні напрями:

1) вивчення іноземних мов протягом усього життя – від дошкільного віку до глибокої старості;

2) поліпшення якості навчання іноземних мов;

3) створення мовного середовища, що сприяє кращому вивченню мов (Promoting Language Learning and Linguistic Diversity, 2004).

Міністерство цифрової трансформації разом з USAID та Київським міжнародним інститутом соціології провело дослідження рівня володіння іноземними мовами серед українців. За результатами опитування, щонайменше 40% українців знають принаймні одну іноземну мову, 23% – дві, 6% – три. Соціологічне дослідження провели в межах національної мовної програми Future Perfect, мета якої – популяризувати англійську мову в Україні.

Дослідження показало, що найпопулярнішою іноземною мовою серед українців є англійська – нею володіє 51% респондентів. Ще 22% українців знають польську мову, 14% – німецьку, а 7% – французьку (дослідження Мінцифри, USAID та КМІС, 2023).

Слід зауважити, що сьогодні запит знання німецької мови зростає з початку пономасштабного вторгнення росії в Україну. Більшість наших громадян, які перебувають в Німеччині, Австрії, Бельгії тощо стверджують, що німецька мова є складною у вивченні.

Зрозуміло, що передовою мовою у вивченні, як іноземною сьогодні є англійська, як стверджують фахівці «Англійська – це мова глобальних можливостей у сучасному світі: професійних, освітніх, наукових. 45% українців уже читають тексти англійською в повсякденному житті, а 30% – використовують її в роботі.

Віriamo, що, зокрема, мовна програма Future Perfect покращить цей показник й англійська стане мовою міжнародного спілкування в Україні», – зазначає заступник Міністра цифрової трансформації з питань євроінтеграції Валерія Іонан. Проте, якщо говорити про наявність сертифіката про знання мови й дійсним її володінням, варто вказати на чинники, які заважають у вивченні іноземних мов.

Дослідження визначило, що головними з них є: брак часу (38%), наявність важливих життєвих пріоритетів (34%), брак фінансів (33%) та відсутність належної мотивації (31%). Водночас головними стимулами вивчення іноземної мови для українців є більші можливості для є більші можливості для подорожей (43%), бажання здобути нові знання про мову (36%),

різноманітніше дозвілля (33%) та можливість працювати в міжнародних компаніях (31%) (дослідження Мінцифри, USAID та КМІС, 2023).

Якщо говорити про особливості вивчення іноземних мов у західноєвропейських університетах, воно зосереджено на так званих «мовних центрах» (Foreign Language Centre, Sprachenzentrum). «Мовний центр» – це структура в рамках університету чи іншої установи вищої освіти, яка пропонує учням різні мовні курси та координує їхнє проведення. Навчання цих курсів платне. Знижки з оплати або повне звільнення від оплати має місце лише у випадках, коли вивчення іноземної мови входить до так званих «ключових компетенцій» за цією спеціальністю.

Відповідно, мовні центри поділяються на дві категорії: а) мовні центри для студентів, які навчаються за мовними спеціальностями (германістика, славістика, романістика тощо) та б) мовні центри для інших спеціальностей, де дисципліна «іноземна мова» не входить до навчальних планів.

Мовні центри відіграють важливу роль, вони видають відповідні сертифікати та дипломи, які визнаються майбутніми роботодавцями. Організація мовних центрів – це важливий критерій щодо рейтингу даного навчального закладу.

Загальноєвропейською координуючою організацією в цій галузі є Європейська конфедерація мовних центрів у вищій освіті. Ця організація була заснована в Страсбурзі в 1991 р. Вона є конфедерацією незалежних аналогічних структур з 22 країн Європи і об'єднує понад 350 мовних центрів, факультетів, відділень, в яких займається близько 250 000 студентів. Метою CercleS є досягнення високих стандартів мовної підготовки у закладах вищої освіти, сприяння науковим дослідженням у галузі методики викладання іноземних мов, розвиток міжнародного співробітництва у цій сфері. CercleS видає та розсилає на регулярній основі бюлетені (Bulletin) своїм членам, здійснює підвищення кваліфікації викладацького складу, координує обмін викладачами іноземних мов між мовними центрами, проводить наукові конференції, публікує результати наукових досліджень.

Як було зазначено, CercleS – конфедерація незалежних організацій. Найбільшим її членом є німецька «Робоча група мовних центрів» (AKS – Arbeitskreis der Sprachzentren, Sprachlehrinstitute und Fremdspracheninstitute e.V.), що об'єднує понад 140 мовних центрів з Німеччини, Франції та Істрії. Основна мета AKS – «послідовне покращення та наукове обґрунтування практичної мовної підготовки у вищих навчальних закладах» (Arbeitskreis der Sprachzentren, Sprachlehrinstitute und Fremdspracheninstitute).

Zentrales Anliegen des AKS є дитиною kontinuierliche Verbesserung und wissenschaftliche Fundierung der sprachpraktischen Au Stimmungsbildan an hochschulen. Важливою структурою університетської мовної підготовки та оцінки рівня мовної підготовки є Unicert®. Unicert – це система акредитації та сертифікації рівнів володіння іноземною мовою у системі вищої освіти (UNICert system of language education and certification [Electronic resource] // AKS UNICert). Система Unicert була введена в дію 1992 р. німецькою «Робочою групою мовних центрів» (AKS). Починаючи з 2002 р. центри Unicert з'явилися за межами Німеччини. Станом на 2015 рік організація Unicert видала понад сто тисяч сертифікатів про володіння іноземними мовами. Система сертифікації Unicert дає можливість отримати підготовку більш ніж 20 мовами в мовних центрах європейських університетів, які отримали відповідну акредитацію. Акредитація проводиться спеціальними незалежними комісіями. Мета Unicert – рівноцінність мовної підготовки в різних університетах та видача сертифікатів, що підтверджують рівень володіння іноземною мовою в університеті та за його межами. Сертифікат Unicert – це марка, що має міжнародний статус та захист. Система сертифікації Unicert відповідає системі рівнів володіння іноземною мовою, що використовується в Європейському Союзі, так званим «Загальноєвропейським компетенціям володіння іноземною мовою» (GER) (табл. 1.).

Таблиця 1.

Рівень UNICERT	Відповідає GEFR	Потрібні компетенції
Unicert I	B1	Базові знання іноземної мови: володіння елементарною загальномовною лексикую та основними засобами вираження; розуміння простих усних висловлювань; розуміння простих письмових текстів; коротке усне спілкування в академічних та професійних ситуаціях; складання простих письмових текстів

ПЕДАГОГІКА

Unicert II	B2	Розширені знання іноземної мови (сертифікат необхідний навчання за кордоном): здатність самостійного розширення загальномовної та професійної лексики; розуміння довших, усних висловлювань середньої складності; розуміння довших письмових текстів середньої складності; ефективне усне спілкування із застосуванням стандартного інвентарю виразних коштів
Unicert III	C1	Для вищого рівня навчання за кордоном (наприклад, для аспірантури): впевнене володіння спеціальною лексикою; вільне розуміння загальномовних та наукових текстів; вільне усне спілкування адекватно ситуації; складання письмових текстів повідомлення, опису
Unicert IV	C2	Знання іноземної мови на рівні носія мови з вищою освітою: вільне розуміння довших усних висловлювань; вільне розуміння всіх типів текстів; вільне усне спілкування; складання письмових текстів на високому рівні свідомого, описового, повідомлення та обговорення характеру

Час є основним чинником щодо вивчення іноземної мови. Вважається, що на вивчення іноземної мови (англійської/німецької) необхідно (мінімально): рівень A1 – 90-100 годин, рівень A2 – 180-200 годин, рівень B1 – 350-400 годин, рівень B2 – 500-600 годин, рівень C1 – 700-800 годин, рівень C2 – 1000-2000 годин (ці дані зустрічаються у багатьох дослідженнях). При існуючій сітці годинника, що відводяться на дисципліну «Іноземна мова» у наших школах та ЗВО, досягти європейського рівня володіння іноземною мовою дуже складно.

Закладам вищої освіти України варто переглянути Освітньо-професійні програми підготовки фахівців у питання вивчення іноземної мови, німецької зокрема. Особливо нас турбує проблема підготовки майбутніх фахівців з міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, оскільки їх професійна діяльність має безпосередній прямий зв'язок іншомовною компетентністю.

Дискусія. Динамічний розвиток інтеграційних процесів, глобалізація та відкритість спільнот до мультикультурних трансформацій, а також стрімкий розвиток сучасних цифрових технологій неабияк впливають на розвиток сучасної вищої освіти, а новітні вимоги щодо викладання та вивчення іноземних мов, слідуючи сучасним тенденціям, набирають нових обрисів. Не існує жодного ЗВО, який би не включив вивчення іноземної мови до свого академічного плану. Вивчення іноземної як профільного предмету виходить на новий рівень, прагнучи задовільнити новітні прогресивні стандарти, але, на наш погляд, у порівнянні з європейським досвідом, який надає безліч можливостей вивчення іноземної мови вже в стінах університету, нашій освітній системі потрібно прагнути до такого досвіду. Не дивно, що питання викладання іноземної залишається актуальним і викликає неабиякий інтерес як теоретиків методики викладання, так і фахівців-практиків (А. Грітченко, С. Деркач, О. Ковтун, О. Комар, Р. Мартинова, Н. Мельник, Л. Пуховська, Е. Бандура, К. Бартніцка, Е. Державська, Т. Малішевська, Д. Обідняк).

Важливо зазначити, що важливими принципами при вивченні німецької мови є:

Підхід

Якщо у вас є позитивний підхід до вивчення німецької мови, то ви зможете подолати всі перешкоди, які виникають під час процесу навчання. Перш за все, не звертайте уваги на тих

людей, які кажуть, що німецька мова є важкою для вивчення. Це уявлення невірне. Німецька мова, наприклад, вважається однією з найпростіших для вивчення англомовними людьми.

Причина в тому, що англійська та німецька мають однакові англосаксонські мовні корені, а німецькі діалекти близькі до англійської. Ваш позитивний підхід до вивчення німецької мови дозволить швидко її опанувати.

Рушійна сила

Ваша мета вивчення німецької мови є рушійною силою та створює мотивацію для вивчення нової мови. Багато людей вивчають німецьку мову, тому що вона потрібна в навчанні та на роботі, особливо це стосується сьогодні наших громадян, які проживають у німецькомовних країнах.

Процес навчання сповільнюється з віком

З часом навчання сповільнюється. Люди в молодому віці схильні швидко вивчати мову. Вони вчать, просто слухаючи та розмовляючи з іншими людьми. З іншого боку, дорослі повинні докладати свідомих зусиль, щоб вивчити нову мову. З цієї причини їм потрібно брати уроки. Молоді люди легко навчаються з Інтернету, завантажуючи програмне забезпечення для вивчення мови. Вони легко стає компетентним у спілкуванні іноземною мовою, тоді як літнім людям потрібні роки, щоб розвинути мовне красномовство.

Висновки. Проведене дослідження, а також інші науково-теоретичні та практичні досягнення щодо організації та вивчення іноземних мов, німецької зокрема, свідчать про відповідність цього феномену сучасним потребам цивілізаційного розвитку як окремих його регіонів, так і світу в цілому. Вони цілком очевидні в контексті сучасності та відповідно запитів сучасного трансформаційного ринку праці. Але з точки зору оволодіння іноземними мовами в нашій країні бракує інтенсивності та державної політики з цього питання. Якщо зважати, що наявність та функціонування новітніх інформаційних теорій та нових програмних ідей, створення штучного інтелекту прискорюють усі процеси, освітні зокрема, варто зауважити, що вони не повністю полегшують практичне вивчення іноземних мов. У ході дослідження ми з'ясували перешкоди при вивченні іноземних мов: брак часу (38%), наявність важливих життєвих пріоритетів (34%), брак фінансів (33%) та відсутність належної мотивації (31%). Водночас головними стимулами вивчення іноземної мови для українців є більші можливості для подорожей (43%), бажання здобути нові знання про мову (36%), різноманітніше дозвілля (33%) та можливість працювати в міжнародних компаніях (31%)

Звідси можна зробити лише один висновок – володіння іноземною мовою, як здатність вільно мислити в рамках іншомовної системи (мовного простору спілкування), не може бути замінена поверхневими процесами, які не охоплюють глибинні сфери, а тому не формують комунікативних компетенцій, які дають змогу приводити в дію іншомовні засоби. Тому вивчення мови має сенс і може дати результати лише тоді, коли воно здійснюється осмислено та цілеспрямовано. Для цього система вищої освіти України повинна спиратися на наукові досягнення і практично враховувати їх у дидактиці та різноманітних методиках навчання іноземних мов.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Дослідження Мінцифри, USAID та КМІС. https://znayshov.com/News/Details/9925_ukraintsiv_uvazhaiut_shcho_potribno_vyvchaty_inozemni_movy
- Arbeitskreis der Sprachzentren, Sprachlehrinstitute und Fremdspracheninstitute [Electronic resource] AKS eingetragener Verein. Mode of access: <http://www.akssprachen.de>. Date of access: 15.11.2023.
- Decke-Cornill Helene, Küster Lutz: Fremdsprachendidaktik. – Tübingen, Narr Francke Attempto Verlag, 2015, 169.
- Nikolajewa Sofija (2013). Metodyka nawtschannja inosemnych mow i kultur: teoriya i praktyka [Methodik des Lehrens der Fremdsprachen und Kulturen: Theorie und Praxis] Kyjiw. Lenwit, 25–26.
- Spiewak, M. Do you speak English? M. Spiewak. Zeit. 2016. 45. 2-3.
- Speaking for Europe (2008). Languages in the European Union Directorate / European Commission. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Community. 16 p.
- Opinion of the European Economic and Social Committee on Multilingualism (2009). Official Journal of the European Communities. 52. 109-114.
- Promoting Language Learning and Linguistic Diversity (2004). An Action Plan 2004-2006. Commission of the European Communities. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities. 86 p.

UNICert system of language education and certification [Electronic resource] AKS UNICert. – Mode of access: <http://www.unicert-online.org>. Date of access: 15.11.2023

REFERENCES

- Doslidzhennia Mintsyfry, USAID та KMIC. https://znayshov.com/News/Details/9925_ukrainsiv_uvazhaiut_shcho_potribno_vyvchaty_inozemni_movy
- Arbeitskreis der Sprachzentren, Sprachlehrinstitute und Fremdspracheninstitute [Electronic resource] AKS eingetragener Verein. Mode of access: <http://www.akssprachen.de>. Date of access: 15.11.2023.
- Decke-Cornill Helene, Küster Lutz: Fremdsprachendidaktik. – Tübingen, Narr Francke Attempto Verlag, 2015, S. 169.
- Nikolajewa Sofija (2013). Metodyka nawtschannja inosemnych mow i kultur: teorija i praktyka [Methodik des Lehrens der Fremdsprachen und Kulturen: Theorie und Praxis] Kyjiw. Lenwit, S. 25–26.
- Spiewak, M. Do you speak English? M. Spiewak. Zeit. 2016. 45. 2-3.
- Speaking for Europe (2008). Languages in the European Union Directorate / European Commission. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Community. 16 p.
- Opinion of the European Economic and Social Committee on Multilingualism (2009). Official Journal of the European Communities. 52. 109-114.
- Promoting Language Learning and Linguistic Diversity (2004). An Action Plan 2004-2006. Commission of the European Communities. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities. 86 p.
- UNICert system of language education and certification [Electronic resource] AKS UNICert. – Mode of access: <http://www.unicert-online.org>. Date of access: 15.11.2023

S. Vylinskyi

FEATURES OF LEARNING THE GERMAN LANGUAGE: THE EUROPEAN EXPERIENCE

Abstract

The article is devoted to highlighting the theoretical and practical experience of studying foreign languages in European universities.

The purpose of the article is to analyze the European experience of learning the German language in institutions of higher education.

In the course of the research, we found out the obstacles to learning foreign languages: lack of time (38%), presence of important life priorities (34%), lack of finances (33%) and lack of proper motivation (31%). At the same time, the main incentives for learning a foreign language for Ukrainians are greater opportunities for travel (43%), the desire to gain new knowledge about the language (36%), more varied leisure time (33%) and the opportunity to work in international companies (31%).

At the same time, we found that 40% of Ukrainians know at least one foreign language, 23% - two, and 6% - three. The sociological research was conducted within the framework of the national language program Future Perfect.

The study showed that the most popular foreign language among Ukrainians is English - it is spoken by 51% of respondents. Another 22% of Ukrainians know Polish, 14% - German, and 7% - French

It was established that mastering a foreign language, as the ability to think freely within the framework of a foreign language system (language space of communication), cannot be replaced by surface processes that do not cover deep areas, and therefore do not form communicative competences that make it possible to use foreign language tools. Therefore, learning a language makes sense and can give results only when it is carried out meaningfully and purposefully. For this, the system of higher education of Ukraine should rely on scientific achievements and practically take them into account in didactics and various methods of teaching foreign languages.

Key words: *European education; European experience; institution of higher education; language competence; German language.*